

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2011

Ekonomika ako politický nástroj?

Ak je aspoň niečo pravdy na tvrdení, že láska ide cez žalúdok, tak potom je viac než isté, že politika „ide“ cez ekonomiku.

Obávam sa, že prechod od neslobodných režimov pred dvadsiatimi dvomi rokmi v stredoeurópskom regióne bol v prvom rade spôsobený ekonomickými dôvodmi. Domnievam sa, že prvoradá bola túžba „mať sa lepšie“, a nie túžba po slobode. Nakoniec k uvoľneniu z neslobodných režimov mohlo prísť až po ekonomickom vyčerpaní Sovietskeho zväzu, okrem iného, spôsobenom prehratými pretekmi v zbrojení s USA.

Aj súčasná politická situácia na Slovensku, ako pád vlády Ivety Radičovej a rozhodnutie o predčasných voľbách, je spôsobená nezhodou v ekonomickej oblasti – finančnou podporou pre stabilizačný mechanizmus eurozóny. Mimochodom „EUROVAL“, ako je tento stabilizačný mechanizmus nazývaný, je ukázkovým príkladom poznatku, ktorý formuloval Milton Friedman, že nič nie je také trvalé, ako dočasné opatrenia vlády. Prešiel sotva rok a z dočasného stabilizačného mechanizmu eurozóny sa stal permanentný, čiže trvalý. Dočasne zvýšila spotrebnú daň na pohonné látky koncom minulého tisícročia aj prvá „pravicová“ vláda M. Dzurindu. Takto „dočasne“ zvýšená sadzba spotrebnej dane platí doteraz, bez pozitívnej vyhladky na zmenu v dohľadnej dobe. Je k tomu potrebný komentár? Paradoxne, daň z pridanej hodnoty z 19 na 20 percentuálnych bodov zvýšila vláda I. Radičovej. Vláda, ktorá si tiež nechala hovoriť „pravicová“ a nijako sa tomuto označeniu nebránila (pravicové je nezvyšovať dane, ale povedzme hľadať rezervy na strane výdavkov znižovaním rozsahu štátnej správy a efektívnejším hospodárením s verejnými financiami, zvyšovať dane patrí medzi ľavicové politické nástroje).

V poslednej dobe sú všetky vyjadrenia politikov na Slovensku (a nielen na Slovensku) plné slov o inflácii, deficite, hospodárskom raste, či dlhovej kríze... Jednoducho, nie je možné porozumieť politike bez pochopenia základných ekonomických zákonitostí, bez znalostí a vedomostí o príčinách a dôsledkoch politických zásahov a politických rozhodnutí vlády do hospodárenia a ekonomiky štátu. Na Slovensku je ešte stále silne polarizovaná politická scéna, ale obidva existujúce politické tábory sa vzácnne zhodujú na potrebe zvyšovania daní, pričom jedni chcú viac zdaňovať spotrebu (alkohol, cigarety) a druhí príjem nad 30 000 € za rok. Zároveň oba politické tábory vysvetľujú nutnosť deficitu štátneho rozpočtu nielen pre tento rok, ale aj budúci a nasledujúce roky, pričom hospodárne a zodpovedné, ale aj normálne a správne je v období hospodárskeho rastu vytvárať prebytok, ak sa teda nepodarí už vytvoriť prebytok, tak je správne minimálne hospodáriť s vyrovnaným štátnym rozpočtom. V období poklesu rastu alebo depresie je možné potom využiť prebytok získaný z predchádzajúcich rokov hospodárskej konjunktúry.

Ak nám súčasná vláda alebo opozícia, ktorá sa už teší, ako ju ďalšie voľby vynesú do vládnych kresiel, hovorí, že nedopustí „zbedačovanie ľudí a bežní občania nesmú doplácať na dôsledky európskej dlhovej krízy a ekonomickej recesie“, robí to populisticky, ľúbivo a nezodpovedne len prejedaním budúcnosti.. Robí to však, krátkozrako, cez deficitné financovanie štátneho rozpočtu, čím vlastne zadlžuje budúce generácie, „prejedá“ našu budúcnosť a budúcnosť našich detí metódou „ a po nás potopa!“ Medzi stredopravou a ľavicovou časťou politického spektra na Slovensku je rozdielna len miera tohto morálneho hazardu. Takéto správanie je rovnako nezodpovedné a ľahotárske, ako hospodárenie rodiny, ktorá si zoberie pôžičku na vianočné darčeky, v lete znova ďalšiu na rodinnú dovolenku a následne, keď zo svojich príjmov nedokáže splácať splátky a úroky z pôžičky, zoberie si ďalšiu pôžičku na splácanie predchádzajúcich pôžičiek... Keď to robia vlády, nazývajú to zodpovedná sociálna politika, keď to robia rodiny, nazývame to bláznivá nezodpovednosť.

Jedným z konvergenčných kritérií potrebných pre vstup do EUROZÓNY - menovej únie, je podmienka udržať deficit štátneho rozpočtu najviac 3 % a celkovo nie viac než 60% HDP. V súčasnej dobe je na Slovensku široká politická zhoda o tzv. dlhovej brzde, ktorá, mimochodom, obsahuje tie isté čísla – 3 % deficit štátneho rozpočtu, ktorý celkovo nemôže prekročiť 60 % HDP. Keďže tieto čísla už boli v minulosti v rámci Európskej únie masívne prekračované všetkými krajinami, neexistuje žiadny dôvod okrem naivity veriť, že bude dlhová brzda -rozpočtová zodpovednosť na Slovensku účinná (mal by to byť návrh ústavného zákona, keďže ho podporuje celé politické spektrum). Prečo je práve trojpercentný deficit štátneho rozpočtu považovaný za dobrý a vláda, ktorá ho neprekročí, je považovaná za zodpovednú? To nikto nevysvetlil. Dobré a zodpovedné je, ako už bolo uvedené, vyrovnané hospodárenie, prípadne hospodárenie s prebytkom, keď verejné výdavky sú nižšie alebo rovné príjmom. Uvedený prebytok z „dobrých čias“ je možné v „zlých časoch“ použiť ako rezervu. Tak sa to deje v dobre a zodpovedne spravovaných rodinách a tak to má byť aj v hospodárení s verejnými financiami.

Jednou z cností, ktoré pomenoval Adam Smith, je ostražitosť a prezieravosť. Ostražitý hospodár robí odhady svojich budúcich príjmov veľmi pesimisticky, a to platí na úrovni rodiny, ako aj celej krajiny. Ak by sa tejto cnosti držala aj vládna politika, nebolo by nutné korigovať výšku príjmov štátneho rozpočtu smerom nadol a improvizovane, ad hoc, riešiť takto vzniknuté rozdiely medzi odhadom a následnou skutočnosťou. Riešenie spočíva (ako inak) v zvyšovaní daňového zaťaženia.

Z médií a prostredníctvom médií sa dozvedáme z úst politikov o dlhovej kríze a problémoch s financovaním verejných výdavkov vo viacerých krajinách eurozóny. Avšak zároveň sme ubezpečovaní, že naša krajina nie je na tom až tak zle, zadlženosť Slovenska – náš dlh – je v porovnaní s ostatnými krajinami vlastne nízky. Skutočné čísla, len útržkovite a sporadicky, bez kontextu, alebo vôbec, vyjadrené v peňažnej hodnote, sa ale dozvedáme z iných zdrojov, ako politických. Politici nemajú skutočný záujem informovať občanov – svojich voličov o reálnej výške verejného dlhu. Aká je teda skutočná výška zadlženosti našej krajiny? Aký je odhadovaný rozdiel medzi príjmami a výdavkami štátu? Pre rok 2012 je podľa MF SR odhadovaný deficit štátneho rozpočtu 3,8 % (medzičasom sa odhad zvýšil na 4,6 %). Koľko je to ale EUR? A koľko stojí Slovenskú republiku splácanie istiny a úrokov? Pre budúci rok je plánované splácanie 1,45 miliardy EUR už v minulosti napožíčovaných a minutých pôžičiek. Podľa údajov zverejnených Ministerstvom financií Slovenskej republiky činí plánovaný deficit nič nehovoriace číslo 3,8 % HDP. To je vyjadrené v peniazoch 2,8 miliardy EUR. Pre lepšiu predstavivosť: tato suma predstavuje takmer tretinu použiteľného štátneho rozpočtu. To sú peniaze, ktoré si „musí“ vláda požičať, pretože je naučená míňať nad svoje pomery, ale zaplatíme to samozrejme my všetci. Celková zadlženosť SR predstavuje v súčasnosti viac ako 33 miliárd EUR a neustále rastie.¹

Problém nie je len vo výške deficitu štátneho rozpočtu, čiže v tom, že vláda prerozdeľuje oveľa viac, než zoberie od občanov. Samotné prerozdeľovanie predstavuje aj etický problém. Ako sa nazýva činnosť, keď Vám niekto zoberie časť Vášho majetku bez Vášho súhlasu? Keď tak urobí vláda, už to nazývame zdanenie (spomínať slovo krádež sa považuje za politicky nekorektné). Takéto nedobrovoľné, prerozdeľovanie v rámci štátu pod vládny dohľadom generuje ďalší systémový nedostatok, ktorým sú vysoké transakčné, alebo inak nazývané režijné náklady. Pri prerozdeľovaní sa totiž vždy časť prerozdeľovaných statkov stráca... Jednoducho, ak jeden má sto peňažných jednotiek a druhý dvadsať, po prerozdelení nemajú obaja šesťdesiat, ale ten, čo mal viac má podstatne menej, ten, čo mal menej, nemá podstatne viac a zvyšok, ktorý mal byť prerozdelený, „sa stratil“. Aká vysoká je čiastka na pokrytie týchto nákladov, nevieme. Vláda ani vládni úradníci sa nijakým spôsobom neponáhľajú a nenamáhajú tieto straty, ktoré vznikli pri prerozdeľovaní ani zdôvodniť, ani vysvetliť, a už vôbec nie vyčíslieť. Nie je v záujme vlády, aby občania vedeli, aké obrovské sumy sa dajú takýmto spôsobom prehajdákať. A tak vieme len to, že v procese prerozdeľovania našich peňazí – peňazí daňových poplatníkov – na verejné financie sa časť

---

¹ http://www.iness.sk/themes/Milo/texty/INESS%20Policy%20Note%203_2011%20Oktober.pdf

financií stráca. Keďže nevieme, koľko peňazí a akým spôsobom, sa takto stráca, nemôžeme ani odhadnúť, či by to nemohlo byť robené úspornejšie, s minimalizáciou strát.

Jedno z obľúbených a osvedčených riešení, ako uspieť vo voľbách a udržať sa pri moci, je plytvanie a rozhadzovanie – rozdávanie z prostriedkov verejných financií pre určenú cieľovú skupinu obyvateľov – potenciálnych voličov s cieľom zapáčiť sa . A tak namiesto efektívneho a hospodárneho nakladania s peniazmi, ktoré vláde nepatria, pretože vláda spravuje len prostriedky vybrané od občanov, narába s nimi vláda neobozretne, nestriedmo a bez zodpovednosti. Veľmi podobné negatívne dôsledky pre občanov, ale aj pre krajinu, má aj inflácia. V súvislosti s infláciou sme dnes svedkami veľmi rozšíreného, ale pomerne málo známeho dôsledku: „povedie k poklesu kvality tovaru a služieb pre spotrebiteľov, pretože spotrebiteľia sa bránia nárastu cien menej, ak k nemu dochádza v podobe zhoršovania kvality.“²

A tak bez toho, že by sme si to vôbec uvedomovali, v dôsledku každoročnej inflácie oscilujúcej okolo 3 %, kupujeme mäsové výrobky s podielom rastlinnej zložky (sója, pšeničná múka) často dosahujúcim polovicu hmotnosti, mliečne výrobky „vylepšené“ rastlinným tukom, pohonné látky s výrazným podielom rastlinnej zložky a spotrebný a priemyselný tovar – autá, práčky, vysávače, šatstvo a obuv – s výrazne nižšou životnosťou, než mali v minulosti a než by sme oprávnené očakávali.

Vo vymenovávaní príkladov potvrdzujúcich M.Rothbardom formulovaný dôsledok inflácie by sme mohli pokračovať ešte veľmi dlho. Dôležitejšie, ako uvádzať ďalšie a ďalšie príklady, je pomenovať vinníka tohto stavu. Nie je to slobodný trh, ktorý len reaguje na vzniknutú situáciu. Vinník je ten, kto zvyšuje peňažnú zásobu nekrytú skutočne vytvoreným ziskom, čím riedi silu peňazí, lebo vytvára peniaze z ničoho.

„Tento nenápadný, ale smrteľný proces, ktorý môže nepozorovane prebiehať po generácie, funguje nasledovne: bankový systém pod záštitou štátu vytvorí nové peniaze a požičia ich podnikateľom. Pre podnikateľov majú nové prostriedky podobu skutočných investícií, ale tieto prostriedky nepochádzajú z dobrovoľných úspor ako investície generované na slobodnom trhu. Nové peniaze sú podnikateľmi investované do rôznych projektov a vyplatené za prácu robotníkom a za ostatné výrobné faktory v podobe vyšších miezd a cien. Nové peniaze začínajú presakovať do zvyšku ekonomiky a ľudia obnovujú svoj starý pomer spotreby k úsporám. Stručne povedané, ak si ľudia prajú usporiť a investovať 20% svojho príjmu a zvyšok spotrebovať, nové bankové peniaze požičané podnikateľom

---

² Rothbard, M.: *Peníze v rukou státu*. Praha: Librální institut, 2001, s. 63. ISBN 80-86389-12-X.

vyvolávajú zo začiatku dojem, že veľkosť úspor je väčšia. Keď sa však nové peniaze dostanú do rúk verejnosti, dôjde k obnoveniu pomeru 20/80 a ukáže sa, že mnohé investície sú teraz nehospodárne. Odstraňovanie týchto nehospodárnych investícií vzniknutých v dôsledku zdanlivej prosperity vyvolané infláciou predstavuje v hospodárskom cykle fázu depresie.“³

LITERATÚRA

Rothbard, M.: *Peníze v rukou státu*. Praha: Librální institut, 2001,. ISBN 80-86389-12-X.
http://www.iness.sk/themes/Milo/texty/INESS%20Policy%20Note%203_2011%20Oktober.pdf

---

³ Rothbard, M.: *Peníze v rukou státu*. Praha: Librální institut, 2001, s. 65. ISBN 80-86389-12-X.